

Educació

Els orígens dels estudis oficials de Comerç a Girona

Enric Mirambell

Josep Bordas i Brascó,
l'any 1972.

La viuda del professor Josep Bordas m'ha facilitat la consulta del contingut d'una carpeta que ens revela com es va gestar el centre d'estudis comercials, que es pot considerar com un antecedent directe de l'actual facultat universitària d'estudis empresarials.

Josep Bordas i Brascó era un mestre d'escola amb unes inquietuds extraordinàries, un gran afany de noble superació personal i un generós esperit de servei a la societat.

Procedia del pla professional del magisteri que als anys trenta del segle passat donà un elenc de professionals de l'ensenyament amb una preparació elevadíssima i una disposició insuperable per exercir el magisteri, no només a l'escola, sinó en tots els camps en què es pogués aplicar. La història d'aquell pla d'estudis és un trist exemple, com tants se'n donen en el nostre país, d'arraconar per sempre més un sistema que ha donat palpablement òptims resultats.

Josep Bordas i Brascó, mestre d'escola amb inquietuds extraordinàries, va idear la creació d'un centre d'estudis comercials per als joves de Girona i de les comarques

Un ciutadà amb idees i projectes

Josep Bordas, com tants altres mestres d'aquella breu generació, no es deturà en tenir una plaça en propietat, sinó que es va esmerçar a enriquir constantment el seu currículum. Amb l'estudi continuat i el treball constant anà donant passos endavant en la seva vida professional. Provà d'accedir a la Inspecció, sense èxit pel fet que les places a adjudicar ja estaven prèviament destinades als que estaven políticament més ben situats. Guanyà oposicions a director de graduada. Cursà el peritatge i el professorat mercantil. Preparà nombroses promocions d'opositors al magisteri. Creà, organitzà i dirigí una escola modèlica, patrocinada per una empresa industrial, destinada a l'educació dels fills dels treballadors. Exercí l'orientació professional de tècnics i operaris qualificats. Practicà el peritatge cal·ligràfic davant els tribunals de justícia. Trencant les previsions governatives, aconseguí ser elegit regidor de l'Ajuntament de Girona, i es responsabilitzà, amb gran eficàcia, d'un d'aquells serveis que no llueixen externament, però que són vitals per a la bona marxa de la vida ciutadana.

Sempre preocupat per la millora de la societat, en la qual se sentia molt integrat, ideà la creació d'un centre d'estudis comercials que resolgués el problema formatiu de molts joves de la nostra ciutat i comarques i que preparés amb garantia tècnics capaços de regir l'empresa privada o situar-se amb un bon bagatge en la banca o en els organismes de l'administració pública.

Un pobre panorama docent

La situació de la docència a Girona a mitjan segle XX era molt deficitària. L'escola pública, molt escassa de recursos. Només hi havia un institut

d'ensenyament secundari a Girona i un altre a Figueres, ambdós instal·lats pobrament i amb migradesa de material didàctic. L'Escola de Magisteri era l'única opció a una sortida professional.

Els centres d'ensenyament de caràcter privat es trobaven més ben dotats materialment, però només ateníen els nivells primari i secundari.

Les ensenyances comercials de caire molt elemental s'impartien en algunes escoles primàries i també en acadèmies particulars, que no excel·lien ni pel seu nivell ni per la seva eficàcia. L'escola d'aprenents era fruit d'un considerable esforç i de la preocupació per preparar bons operaris i millorar la situació de les classes socials menys afavorides; complia bé el seu noble objectiu, però no deixava de ser molt concret.

Per cursar qualsevol carrera superior s'havia de desplaçar-se com a mínim a Barcelona. Per obtenir un títol oficial d'estudis de comerç calia examinar-se a l'Escuela de Altos Estudios Comerciales, de Barcelona, amb tots els sacrificis que això comportava i els inconvenients que oferien uns exàmens en una escola multitudinària en la qual cada alumne representava poca cosa més que un simple número en la llista d'examinands.

La idea inicial

El pla inicial de creació d'una escola de Comerç a Girona està molt explícitament detallat en un quadern integrat per prop d'un centenar de quartilles mecanografiades. Aquest minuciós estudi porta per títol *Plan de creación y funcionamiento del Centro de Estudios mercantiles de Gerona*. Josep Bordas el va elaborar durant l'estiu de l'any 1950. Una manera eficaç de gaudir d'unes vacances estiuenques.

Comença referint-se a la problemàtica ciutadana pel que fa a la

formació de cara a la pràctica comercial. Descobrí que hi havia unes necessitats no cobertes i posava en clar que no es tractava de fer la competència a ningú, sinó d'oferir uns serveis que fins aquell moment no es donaven.

Amb el projecte es pretenia assolir una formació integral; no només quant a la tècnica especialitzada, sinó abastant tots els aspectes de la personalitat humana.

Com a solució proposava la creació d'una Escuela Mercantil Gerundense que tingués un paral·lisme i fos un complement de la ja existent Escola d'Aprenents que depenia d'Acció Catòlica. Aquesta dependència en aquells moments obviava moltes dificultats i traves oficials que es podien presentar. I també podia facilitar l'obtenció de subvencions, que eren molt necessàries, especialment per posar en funcionament l'Escola.

Es preveia —amb un excessiu optimisme— que les subvencions només serien necessàries a l'inici de les activitats. Augurava que l'Escola, si tenia èxit, cosa que no posava en dubte, s'autofinançaria.

El plantejament s'havia fet amb un estudi profund i meditat de la problemàtica amb què s'havia d'enfrontar. Conscient que no es tractava d'un estudi exhaustiu, ja que algunes qüestions no es podien preveure i només la pràctica les faria sortir.

Insistia en la necessitat de la formació humana integral, com també a donar una orientació en el sentit de la preocupació per la qüestió social.

Especificava detalladament el pla de treball i marcava un calendari d'objectius. Establia la relació que hi hauria d'haver entre el professor i l'alumne i entre el professor i el director. Expressava la necessitat de crear una relació humana entre l'Escola i els alumnes i d'aquests entre ells. Propo-

Alexiu El Ponsi

El col·legi Joan Bruguera, primera seu de l'Escola Mercantil de Girona.

sava reunions mensuals de tot el personal docent i discent. Arribà a suggerir que quan un alumne estigués malalt s'establís un torn de visites per part dels seus companys de classe.

Propostes concretes i pla de necessitats

L'estudi anava puntualitzant els diferents aspectes del funcionament de la proposada Escola.

Pel que fa al local, necessitava set aules: quatre per als cursos normals, una de francès, una d'anglès i una de taquimecanografia. Detallava les característiques de la decoració i del mobiliari.

Les pissarres es pintarien a la paret. S'havia de comprar una calculadora. Les màquines d'escriure es podien llogar a una casa comercial. Pel que fa al material pedagògic d'ús personal, els alumnes que tinguessin possibilitats l'haurien de comprar.

L'Escola proveiria aquells alumnes que no disposessin de mitjans.

Els estudis es repartirien en tres cursos més un de preparatori, que es podria substituir per un examen que demostrés la preparació bàsica suficient de l'alumne. A més de les lliçons ordinàries de llengua francesa i anglesa que corresponguessin a cada curs s'impartiria un curs complementari de cadascuna d'aquestes llengües per tal d'aconseguir-ne un domini perfecte.

Les classes es farien de 7 a 9 del vespre, per tal de facilitar l'assistència dels alumnes que treballessin. En els exàmens es procuraria aprofitar-los per a l'estímul personal, i es miraria d'evitar l'angoixa que habitualment acompanya aquestes proves de suficiència. Se substituiria la paraula *suspens* per la de *recuperació*.

S'exigiria al professorat una dedicació conscient i una puntualitat

estricta. L'ordre i la disciplina haurien de ser rigorosos.

Però l'alumne no hauria de sentir-se forçat ni condicionat; havia de tendir-se cap a l'autodisciplina, amb un gran sentit de responsabilitat i del foment de la pròpia personalitat. El professor havia de ser per a l'alumne un amic, un guia i un mentor.

Es fomentaria la relació entre l'Escola i les famílies dels alumnes.

Se seleccionaria escrupolosament el professorat i es procuraria que estigués ben remunerat pel seu treball. Si en la liquidació anual del pressupost hi ha superàvit, se'n distribuïria una part entre el professorat i una altra part es destinaria a fons de reserva.

S'organitzarien activitats complementàries: esports, excursionisme... L'Escola tindria el seu equip de futbol i el de bàsquet. Es fomentaria la projecció social i ciutadana del centre.

El pla de creació de l'anomenada Escuela Mercantil Gerundense està detallat en un quadern integrat per prop d'un centenar de quartilles mecanografiades

Del col·legi Brugera, l'Escola es va traslladar a la Casa de Cultura.

L'Escola també es projectaria a les comarques: s'organitzaria l'ensenyament per correspondència, completat per freqüents entrevistes periòdiques.

El centre docent tindria com a òrgan superior i supervisor un Patronat, la missió del qual seria la de recaptar recursos materials, la relació amb les autoritats i l'administració pública, la contractació del professorat, la propaganda, la supervisió dels resultats.

Aquest minuciós projecte constitueix tot un tractat de Pedagogia, que es mou dins uns paràmetres que avui potser no s'entenen gaire, però que en el seu moment eren avançats i en bona part modèlics. Potser es pecava una mica d'idealisme i d'exagerat optimisme. Però el cas és que el projecte va anar endavant i no va pas fracassar; ben al contrari, els resultats es poden considerar altament positius.

Un pressupost de país pobre

Acaba el detallat projecte amb els pressupostos d'iniciació i de manteniment. Exposa una minuciosa relació de mobiliari i efectes diversos que calen per posar en funcionament el centre, amb els respectius preus unitaris. Dóna un resultat de 46.825 pessetes. Amb aquesta despesa quedarien muntades les aules i la secretaria, amb tot el pertinent per realitzar-hi el corresponent treball.

Aquesta quantitat, que ara ens sembla insignificant, en aquell temps tenia la seva importància, tot i que els preus estaven escrupolosament afinats i es procurava no fer despendis que no fossin rigorosament imprescindibles.

Aquesta aportació inicial aniria a càrrec del Patronat, ja que no es

podia pas atribuir a uns alumnes que encara eren inexistents com a tals.

Un segon pressupost era el de manteniment. Lloguer i conservació del local. Llum, aigua i calefacció. Retribució del professorat i del personal de secretaria. Material fungible, etc. L'import total era de 93.324 pessetes anuals.

Es calculava una matrícula com a mínim de cinquanta alumnes, que pagarien cinquanta pessetes mensuals, durant els nou mesos del curs. Més quinze beques de mil pessetes cadascuna. Quedaria una quantitat a cobrir de 55.824 pessetes, que s'haurien d'obtenir amb aportacions diverses. Aquest dèficit es calculava que només seria inicial, i se suposava que la matrícula aniria augmentant i, com a conseqüència les despeses s'anirien equilibrant amb els progressius ingressos.

L'escola es posà en funcionament

L'any 1951 començaren les activitats del centre docent. Es va fer circular un fulletó, imprès, en el qual es donaven a conèixer les característiques bàsiques que definien la identitat de l'Escola.

Es comptava amb el patrocini del Bisbat, la Diputació, l'Ajuntament de Girona i la cambra de Comerç, Indústria i Navegació.

S'insistia en tots els punts del primitiu ideari, i es concretaven ja alguns detalls que abans no es podien precisar.

Es preveia atendre una necessitat de la societat gironina, sense cap voluntat de fer la competència a ningú. S'insistia molt en aquest punt, per tal de no crear problemes amb les acadèmies particulars, que en realitat no oferien pas el mateix servei, però que es podien sentir afectades.

A continuació s'anaven desgranant tots els punts que ja s'havien fet constar en l'estudi previ i alguns s'explicaven més detalladament.

Serien admesos els alumnes que haguessin superat l'ensenyament bàsic. De moment s'excloïen les senyoretetes; l'Escola seria, en el seu inici, només masculina. Era un signe del temps, que al cap d'uns anys ja s'esmenà.

L'Escola tindria com a marc algunes dependències de l'edifici del col·legi Joan Bruguera, cosa perfectament compatible amb el normal funcionament del centre escolar atesa la diferència d'horaris entre un i altre.

Per tal d'evitar conflictes de convivència es nomenà director del centre d'estudis comercials el que ja ho era del col·legi Bruguera, Miquel Vidal, que era un professor molt competent i un director molt recte i eficaç. El quadre de professorat

l'integraven algun destacat professor de primària, llicenciats universitaris i tècnics mercantils amb molta experiència professional.

A més de les classes ordinàries es proposava l'organització de cursos monogràfics i conferències sobre temes especialitzats, relacionats amb els ensenyaments propis de l'Escola.

Les activitats s'anaren desenvolupant d'acord amb el que s'havia previst i els bons resultats acreditaren la idoneïtat del projecte, com també la seriositat amb què es portava a terme. Anà augmentant el nombre d'alumnes; es graduaren les primeres promocions; els graduats anaven trobant col·locacions molt dignes en el món laboral. Es feia palès que s'estava donant un bon servei a la societat gironina.

Encara que el patronatge fos complex, l'ajut econòmic fonamental que rebia l'Escola era el que procedia de la Diputació. Els normals canvis polítics que es produïen en la corporació no perjudicaren en absolut el compromís adquirit amb l'Escola. Amb la cooperació institucional, el treball de tot el personal del centre i l'entusiasme i l'aplicació de l'alumnat, l'Escola anà prosperant.

Canvi de local

L'escola primària annexa deixà el local de la Gran Via per instal·lar-se en el nou edifici del carrer Emili Grahit. Miquel Vidal es traslladà amb la seva pròpia escola i deixà la direcció del Centre d'Estudis Mercantils, direcció que assumí el professor Josep Bordas, que ja n'havia estat el promotor i l'ànima.

Aquest canvi coincidí pràcticament amb la inauguració de la Casa de Cultura, en el noble casal de l'antic Hospici. En el primer pis de l'ala esquerra d'aquell edifici del segle

XVIII s'hi havien disposat les instal·lacions per a l'Escola de Belles Arts i l'Escola de Comerç. La instal·lació de l'Escola de Belles Arts no prosperà; però la de Comerç pogué ocupar tot seguit l'espai que s'havia previst, i així deixar el seu estatge provisional del col·legi Bruguera.

L'Escola de Comerç establí un conveni amb l'Escola oficial d'Estudis Mercantils de Sabadell. S'adequà el pla d'estudis del centre gironí a l'oficial de Sabadell, fet que comportava facilitar la pràctica dels exàmens imprescindibles per donar validesa oficial als estudis que s'impartien a Girona. Exàmens que primerament continuaren celebrant-se a Sabadell, però concretant dies i hores per tal d'ocasionar les mínimes molèsties als alumnes en els seus forçosos desplaçaments. Les relacions interescolars s'anaren consolidant, i s'aconseguí que finalment fossin els professors de Sabadell els que es traslladessin periòdicament a Girona per examinar en el mateix centre en què els alumnes havien cursat els estudis.

La relació amb la Caixa d'Estalvis Provincial

El fet que el president de la Diputació ho fos també, estatutàriament, de la Caixa d'Estalvis Provincial facilità que d'algunes activitats, especialment de caràcter cultural o social, que promovia i patrocinava la Diputació, el president en transferís el suport a la Caixa, que pel fet de tenir més disponibilitats econòmiques i un compromís d'obra social i cultural, les podia atendre més esplèndidament que la mateixa Diputació. Aquesta encertada política la inicià Joan de Llobet i la seguiren els seus successors en el càrrec, mentre ambdues presidències continuaren coincidint en la mateixa persona.

Les activitats de l'Escola van començar el 1951 a les dependències del col·legi Joan Bruguera i van continuar més tard a la Casa de Cultura de Girona

ARNAU EL PUNT

El col·legi Bruguera, a la Gran Via de Jaume I, abans de la seva rehabilitació.

L'any 1970 el professor Bordas redactà un reglament de règim interior de la que ja s'anomenava oficialment Escuela de Estudios Comerciales de la Caja de Ahorros de la Diputación de Gerona. En aquest document ja es dona per suposada l'afiliació de l'Escola a la Caixa, com també l'existència d'un nou patronat i d'uns nous estatuts. És d'acord amb l'article 5è, apartat d), d'aquests estatuts que es formulà el nou reglament, que constava de trenta-un articles.

Es marcà com a objectiu primordial les ensenyances del Peritatge i del professorat mercantils. Es preveu l'ampliació, en un futur, d'altres estudis.

Els horaris de l'Escola serien nocturns, per donar facilitats als que treballaven; però també diürns. Ja no es preveia l'exclusió de l'alumnat femení.

S'especificaven el drets i obligacions del director, secretari, claustre de professors, i també entre uns i altres i amb l'alumnat. Hi hauria professors ordinaris i extraordinaris.

El director i el claustre serien assessorats pels consells econòmic i pedagògic, cadascun dels quals estaria integrat per tres professors i el secretari de l'escola.

El capítol d'ingressos comptaria amb les aportacions dels alumnes, amb l'assignació ordinària de la Caixa i amb les subvencions extraordinàries

que, per diversos conductes, es poguessin obtenir.

El secretari i tots els professors que en aquell moment treballaven a l'Escola quedaven confirmats en els seus respectius càrrecs.

Amb aquest document es tanca el contingut de la carpeta que hem estat comentant.

L'Escola continuà el seu historial, sempre ascendent, fins a convertir-se en un centre d'estudis superiors, que s'integrà en el Col·legi Universitari, posteriorment en l'Estudi General de Girona i finalment en la Universitat de Girona, com una més de les seves facultats.

Enric Mirambell i Belloc

és historiador